

پنج نکته

و

پنج نکته دیگر

- نام کتاب: روح اله از تولد تا تبعید
- نویسنده: ؟
- ناشر: رنگین کمان، کلام، لک لک، نهاد
- چاپ اول: ۱۳۷۸
- شمارگان: ۶۰۰۰ جلد
- تعداد صفحات: ۴۶ صفحه
- بها: ۶۰۰ تومان

● سیدعلی کاشفی خوانساری

کتاب «روح اله از تولد تا تبعید» جلد اول از مجموعه بیست و چند جلدی تاریخ انقلاب خواهد بود که همزمان با بیستمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی و یکصدمین سالگرد تولد امام، منتشر شده است. به همین مناسبت، چند نکته قابل طرح می‌نماید:

۱. توجه به تاریخ معاصر، از ضروری‌ترین مسائل مورد نیاز هر جامعه در حیطه آموزش رسمی و غیررسمی است که متأسفانه به دلایل مختلف در کشور ما به آن بی‌توجهی می‌شود. گرچه در بسیاری از کشورهای پیشرفته، مطالعه تاریخ (خواه تاریخ سیاسی، خواه تاریخ ادبیات و...) از تاریخ معاصر آغاز می‌شود و به مرور، با گستردگی محدودتر، به عقب بازمی‌گردد، در کشور ما به دلیل آن که نگاه ارزشی و ایدئولوژیک به تاریخ، جای‌نگاه علمی و عینی به آن را گرفته، وضع برعکس است. مثلاً در نظام آموزشی رسمی ما کودکان و نوجوانان با «اشک سیزدهم» آشنا می‌شوند (که در جای خود مفید هم هست) اما به دلیل نگرانی‌های غیررسمی درباره‌ی دکتر مصدق، شهید دکتر فاطمی، اولین رئیس‌جمهور ایران و... سکوت شده است. این خلاء در نظام آموزش‌های غیررسمی و عرصه فرهنگ و ادب نیز مشهود بود. تا چند سال پیش، کتاب‌هایی درباره‌ی ابومسلم خراسانی، خرم‌دینان، آرش کمانگیر، بهرام چوبینه و... برای کودکان موجود بود (و البته این خوب است) اما کتابی درباره‌ی نواب صفوی، گلرخ، پسیان، ستارخان، دستغیب و چمران نمی‌شد یافت. البته این نقیصه، در یکی دو سال اخیر، با تشکیل گروه‌های تاریخ معاصر (در حوزه هنری، مرکز بررسی آثار رشد و...) رو به اصلاح دارد.

اصل این اقدام که مجموعه‌ای چندجلدی درباره‌ی تاریخ معاصر یک کشور، به زبان نوجوانان و برای ایشان، منتشر شود، بی‌گمان ستودنی است.

۲. تا به حال عمده کتاب‌های این چنینی که به‌نوعی با موضوعات ویژه و مورد حمایت هم‌چون انقلاب و دفاع مقدس منتشر می‌شوند، محصول ناشران دولتی بوده است. این ناشران با بودجه کلان و توزیع تضمین شده خود، بدون توجه کافی به صحت علمی، جذابیت ادبی و زیبایی هنری کاری را تولید می‌کردند و باشیوه‌های خاص توزیع، به طور سفارشی و حمایتی، کتاب‌ها را به فروش می‌رسانده‌اند. چنین کتاب‌هایی از آن جایی که هیچ احساس نیازی به مخاطب نداشته‌اند و پشت‌شان به جای دیگری گرم بوده، گهگاه آثار ضعیفی بوده‌اند که نه

تنها در تحقق اهداف مورد نظر برای چاپ چنین کتاب‌هایی مؤثر نبوده‌اند، رنجش و رانش خوانندگان را هم به دنبال داشته‌اند. این که بخش خصوصی، با سرمایه شخصی، به چاپ و نشر چنین کتاب‌هایی اهتمام کند و پای ضرر و زیانش هم (که به رضایت خوانندگان بستگی دارد) بایستد، اقدام خوشایندی است که می‌تواند نویدبخش ارتقای سطح کیفی کتاب‌هایی از این دست و تاثیرگذاری بیشتر آنان باشد.

۳. همیشه گفته‌اند که روحیه کار جمعی در میان ماقبیل است. ناشران ما از آن جا که حساب سود و زیان در میان بوده، همیشه ترجیح داده‌اند اگر فکر نابی به‌مغزشان خطور کرد، از دیگران پنهان کنند و به تنهایی به آن بپردازند. این که تعدادی ناشر کتاب کودک که تا به حال ناشران چندان موفقی نیز نبوده‌اند و برای مثال هیچ وقت ناشر سال نشده‌اند و کمتر کتابی از آنها برنده‌ی جوایزی در جشنواره‌ها شده است، برای ارتقای سطح کیفی تولیدات‌شان و رقابت کمی و کیفی با ناشران صاحب نام، دست به ائتلاف بزنند و طرحی به این وسعت را در دستور کار قرار دهند، بسیار زیباست و می‌تواند نویدبخش این باشد که کار جمعی و روحیه‌ی تعاون در میان سایر ناشران نیز تسری یابد.

۴. تصور غلطی درباره‌ی حرفه‌ی نشر وجود دارد که نگاه اقتصادی و انتفاعی را در آن مکروه می‌داند. حال آن که این حرفه، هم‌چون سایر حرفه‌ی اقتصادی، در چهارچوب نظام عرضه و تقاضا معنا می‌یابد و رشد و تعالی فرهنگ مکتوب ما، منوط به بالندگی اقتصادی همین حرفه است. لذا اگر ناشری، با دقت نظر و موقعیت‌سنجی، توانست از یک موقعیت اجتماعی استفاده (و نه سوءاستفاده) کند، نه تنها نباید سرزنش شود، بلکه به دلیل دانش حرفه‌ای باید تقدیر شود. طرح مورد بحث ما که همزمان با بیستمین سالگرد انقلاب و سال امام در حال اجراء است، مصداق این صحبت است. موقعیت‌سنجی‌هایی از این دست سبب می‌شود حرفه‌نشر ما از رکود و بی‌زمانی خارج شده، خود را با تغییرات اجتماعی و موقعیت‌های روز تطبیق دهد.

۵. کتاب منتشره از این مجموعه که فعلاً به عنوان نمونه‌ای از کل آن در دست ماست، حسن دیگری نیز دارد و آن صفحه‌آرایی و گرافیک مناسب آن است. فضاهای خالی، بازی با رنگ و سایه و ترام، استفاده مناسب از فرم و شکل و... در این کتاب به زیبایی و در نتیجه به مقبولیت و تاثیر آن افزوده است. این حسن آن‌گاه بیشتر مشخص می‌شود که بدانیم صفحات داخلی کتاب چهاررنگ نیست و به صرفه‌جویی در

این که بخش خصوصی با سرمایه شخصی به چاپ چنین کتاب‌هایی اهمیت کند و پای ضرر و زیانش هم بایستد اقدام خوشایندی است

دکتر امیر شامی
عضو مجلس
مشاوره امام (ره)

نشر هم توجه شده است.

در کنار محاسن فوق‌الذکر، ویژگی‌های مثبت دیگری نیز برای این کتاب می‌توان برشمرد. با این حال، به دلیل اهمیت ذاتی چنین طرح‌هایی، جا دارد از جنبه‌های دیگر نیز در آن دقت کنیم. دقت به نکاتی از این دست می‌تواند به توفیق هر چه بیشتر مجموعه بیانجامد:

۱. صداقت تاریخی: تاریخ معاصر به دلیل پرداختن به مسائلی که هنوز جان دارند، همواره حساسیت برانگیز بوده است و همین سبب شده که بسیاری، با پاک‌کردن صورت مسئله، از خیر پرداختن به تاریخ معاصر بگذرند. نکته مهم این است؛ حال که همت شده تا به تاریخ معاصر نگاه شود، اگر صداقت تاریخی لحاظ نشود کاری باری به هر جهت و صوری انجام گیرد آمیخته با تحریف، حذف و ایجاز مخل و ایدئولوژیک، ضرر آن بیش از نفعش خواهد بود. و سبب سلب اعتماد مخاطب از هر کتاب مشابه خواهد شد. در کتاب اول، در مورد مسائل فراوانی هم چون افزایش آزادی‌های سیاسی و مذهبی در دوره پهلوی دوم، نقش نهضت ملی شدن صنعت نفت در زمینه‌سازی قیام‌های بعدی، اختلاف سلاطین امام و سایر علمای عظام، نقش آیت‌الله العظمی شریعتمداری در قبل و بعد از انقلاب، قیام طیب حاج‌رضایی و اعدام او، استادان حضرت امام در دوران تحصیل و... سکوت شده است. باید ببینیم در جلد‌های بعد در مورد نقش سازمان مجاهدین خلق در پیروزی انقلاب و روند تبدیل ایشان به خونخوارترین دشمنان انقلاب و

آیا ناشران این مجموعه با توجه به شناختی که از سازمان‌های دولتی و شبه‌دولتی دارند، دل به خریدهای عمده‌آن بسته‌اند؟

صفحه‌آرایی و گرافیک کتاب
یکی از ویژگی‌های آن به شمار می‌رود

تصور غلطی درباره حرفه نشر وجود دارد که نگاه اقتصادی و انتفاعی را در آن مکروه می‌داند

دلایل آن، نقش گروه‌های ملی، گروه‌های چپ و حزب توده، نقش شریعتی، هیئت مؤتلفه و گروه‌های چریکی چپ اسلامی، نقش سایر مراجع تقلید، پیروزی قاطع بنی صدر در اولین انتخابات ریاست جمهوری در تاریخ کشور و حمایت قاطع اکثر مسئولان از او، ماجراهای مربوط به انجمن حجتیه، غائله کردستان، خلق ترکمن، خلق بلوچ، خلق عرب و... گروهک فرقان و عقاید آن، ماجراهای مربوط به آیت‌الله العظمی منتظری، اختلافات برخی گروه‌های سیاسی داخل نظام با امام، ماجرای شیخ علی تهرانی، شکست چشمگیر جناح چپ در انتخابات مجلس سوم، شکست چشمگیر جناح راست در انتخابات دوم خرداد سال ۷۶، اسلام آمریکایی و مصداق این صحبت امام در میان جناح‌های داخلی، تغییر سیاست خارجی ایران در مورد صدور انقلاب و گروه‌های خارجی مسلمان، تغییر شعار در طی این بیست سال و... صحبت خواهد شد یا خیر؟

۲. صحت علمی: چنین کاری در حکم تهیه یک دایره‌المعارف بزرگ است. هر چند که حجم آن چشمگیر نباشد و یا مخاطبان آن نوجوانان باشند. بی‌تردید اعتبار علمی و ارزش چنین کاری به پشتوانه تحقیقاتی و علمی آن است. آیا یک هیأت کارشناسی متشکل از استادان دانشگاه و محققان تاریخ معاصر، به این کار نظارت داشته‌اند؟ ویراستاران و سروراستاران بخش‌های مختلف مجموعه چه کسانی بوده‌اند؟ مجموعه آیا به رویت و تایید نخبگان و خیرگان سیاسی داخلی رسیده است؟ آیا در

نگارش آن به تحقیقات مختلف سازمان‌های داخلی و دایره‌المعارف‌های معتبر خارجی در مورد انقلاب ایران مراجعه شده است؟ متأسفانه، در شناسنامه کتاب دکوری به این افراد اشاره نشده است. کتاب نیز برخلاف عرف، فاقد مقدمه‌ای مفصل در این باره است. فهرست منابع و مآخذ نیز ضمیمه آن نیست. البته، شاید این موارد به مجلدات بعدی موکول شده باشد.

۳. رویکرد به مخاطب: قرآنی وجود دارد که این کتاب‌ها نیز هم چون تولیدات ناشران دولتی، بدون توجه به چرخه طبیعی نشر و بی‌اعتنا به واکنش مخاطبان تولید شده است و دل به عواملی خارج از سیر طبیعی تولید و فروش یک کتاب بسته است. جلد اول این مجموعه ۶۰۰ تومان قیمت دارد، حال آن که حجم آن ۴۶ صفحه است و صفحات آن چهار رنگ نیست. به طور تقریبی می‌توان گفت چنین کتابی در شرایط فعلی بازار نشر کتاب کودک، حدوداً با قیمتی نصف مبلغ مذکور منتشر می‌شود (البته چنین کتاب‌هایی تا حدی مخارجی بیش از کتاب‌های عادی دارند). آیا ناشران این مجموعه با توجه به شناختی که از سازمان‌های دولتی و شبه‌دولتی دارند، دل به خریدهای عمده آنان بسته‌اند و از مخاطبان معمولی و خریداران واقعی صرف نظر کرده‌اند؟ می‌دانیم که در بسیاری از سازمان‌ها، نهادها و ادارات بودجه‌های کلانی برای امور فرهنگی وجود دارد و متأسفانه در برخی موارد، تصمیم‌گیری برای این بودجه‌ها، به افراد غیرمتخصص سپرده شده است و آنها این سرمایه را به تبلیغی‌ترین، سطحی‌ترین و شعاری‌ترین شکل موجود مصرف می‌کنند. از همین‌ان می‌توان حدس زد که سازمان‌های مختلف، از آموزش و پرورش و کانون گرفته تا ستاد بزرگداشت سالگرد امام، موسسه نشر و تنظیم افکار امام (ره)، وزارت ارشاد، ستاد دهه فجر، ستاد تبلیغات دولت و هفته‌دولت، سپاه و بسیج، بنیادهای جانبازان و شهید، سازمان تبلیغات اسلامی و... بدون توجه به قیمت آن خریدار این مجموعه خواهند بود و کتاب با راهاتجدید چاپ می‌شود. به این ترتیب، بعید نیست که چندان به بچه‌های معمولی و قدرت خرید آنان فکر نشود. اگر هم پدر و مادری خواست فرزندش از تاریخ انقلاب آگاه شود، باید تاوان این علاقه را با خرید کتاب‌هایی گران بپردازد.

۴. رویکرد به نویسندگان: این مجموعه با قلم‌تعدادی از نویسندگان نام‌آشنای ادبیات کودک تهیه شده است و این از بابت این که از همکاری گروهی استفاده شده که لااقل از روحیات مخاطب شناخت دارند، پسندیده است (هر چند که تضمینی نیست از تاریخ و سیاست و جامعه هم به همان اندازه مطلع باشند) اما ظاهراً رویکرد ناشران به پدیدآورندگان تا حدی خارج از عرف بوده است. کتاب ۶۰۰ تومان قیمت دارد و ۶۰۰ نسخه تیراژ از آنجا که کتاب سفارشی و رنگی است حق التالیف پایین می‌آید، اما از سوی دیگر تحقیقات نیز به عهده نویسنده بوده است. اگر حق التالیف نویسنده را با توجه به شرایط مذکور ۱۰ درصد منظور کنیم، حق التالیف مؤلف، ۲۶۰ هزار تومان برای چاپ اول می‌شود. اما نویسندگان این مجموعه برای هر کتاب رقمی بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ هزار تومان گرفته‌اند و طی قراردادی که پس از تحویل کار امضا شده، حقوق دائم این کتاب‌ها را که حتماً تجدید چاپ خواهد داشت، به ناشر واگذار کرده‌اند. گرچه بخش‌هایی از این کتاب بدون دخالت مؤلف اصلی که نام ایشان در جلد اول مجموعه ذکر نشده و احتمالاً در جلد‌های بعد هم ذکر نخواهد شد، تهیه شده است، اما این موضوع این تفاوت چشمگیر را بین رقم پرداختی با عرف نشر توجیه نمی‌کند. شاید مؤلفان نیز تاوان علاقه خود را به امام، انقلاب و تاریخ میهن‌شان این گونه پرداخته‌اند.

۵. با این همه، آن چه گفتیم فقط از باب تذکر بود. آن چه پیش روی ماست، تنها جلد اول از یک مجموعه بیست و اند جلدی است. نخواستیم درباره مجموعه، حکم نهایی صادر کرده باشیم. زیرا ارزیابی کلی مجموعه، منوط به چاپ تمام مجلدات آن و پژوهشی همه جانبه است. فرض این بود که با طرح این نکات، شاید بتوانیم در این که این مجموعه گرانقدر و ارزشمند به شکلی وجهه‌تر و صحیح‌تر منتشر شود، سهمیم باشیم. برای دست‌اندرکاران این مجموعه، آرزوی توفیق داریم.